

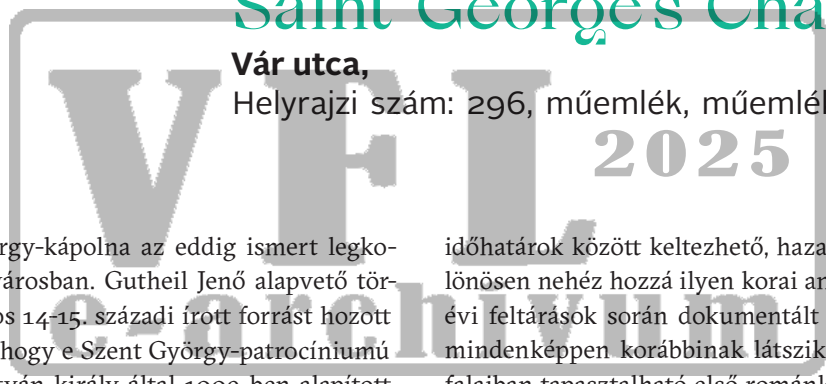

FÜLÖP András

Szent György-kápolna Saint George's Chapel

Vár utca,

Helyrajzi szám: 296, műemlék, műemléki törzsszám: 4733

A veszprémi Szent György-kápolna az eddig ismert legkorábbi egyházi épület a városban. Gutheil Jenő alapvető történeti munkáiban számos 14-15. századi írott forrást hozott fel annak bizonyítására, hogy a Szent György-patrocíniumú kápolnát az I. (Szent) István király által 1009-ben alapított püspökség székesegyházának északi oldalán kell keresni. A kápolna romjai valóban a székesegyháztól északra, a Nagyszeminárium barokk kori épülete felé eső szűk, trapéz alaprajzú telken kerültek elő, köszönhetően az 1957. évi, Hungler József által elkezdett amatőr, majd H. Gyürky Katalin által folytatott szakszerű régészeti feltárásoknak. Ezek az ásatások 2022-ben újraindultak Hegyi Dóra és munkatársai révén, és mivel a sorok írásakor is zajlanak, reményünk van arra, hogy jelentősen gazdagodik a tudásunk a kápolnával kapcsolatban. A történettudomány vitatott tézise, hogy Veszprém megegyezik-e a 9. századi forrásokban emlegetett Ortahu nevű hellyel, melyben egy Szent Mihály tiszteletére emelt – azaz a veszprémi székesegyház patrónus szentjével azonos titulusú – egyház állt. A hazai történészek nagyobb része ezt a teóriát elveti. Komoly súllyal esik a latba az a tény, hogy a várhegyen folyt eddigi feltárások során még nem került elő biztosan a 9. századra keltezhető lelet. A székesegyház 1907. évi felújításakor talált egyik lábazattöredék, továbbá egy másodlagos helyzetből származó fejezet formai alapon túlságosan tág

időhatárok között keltezhető, hazai viszonylatban pedig különösen nehéz hozzá ilyen korai analógiákat találni. A 2022. évi feltárások során dokumentált jelenségek egy csoportja mindenképpen korábbinak látszik a székesegyház felmenő falaiban tapasztalható első román kori periódusnál (1030-as, 1040-es évek táján), a Szent György-kápolnával való viszonyuk még vizsgálat alatt áll.

Maga a kápolna keltezése kapcsán konkrét időrendi fogódzó vagy régészeti lelet egyelőre nincsen. Történettudományunk megállapítása szerint a kápolna – annak is korai periódusa – a kereszténység magyarországi terjesztésének megindulása után, 972 és 996 között épülhetett. Annyi bizonyos, hogy a Szent Imre-legenda szerint a herceg az ekkor, 1020 táján már álló Szent György-kápolnában tett szüzességi fogadalmat; ez egyben az első történeti adat is az épületre. Az elbeszélő forrás az alábbiak szerint ír az épületről: „Történt egy éjjel, hogy [Imre] imádkozni titkon, csak egy szolgálja kíséretében, a régi és ódon egyházba mene, mely Veszprém városában Krisztus legdrágább vértanúja, György tiszteletére van építve.” Ekkor mennyei szótatot hallott, mely testi és lelki szüzességre buzdította. A kápolna a legenda keletkezésekor, a 12. század elején, már valóban „réginek és ódonnak” tűnhetett, de nem biztos, hogy Imre herceg korában is az volt. A legendában emlegetett épület a feltárások során felfedezett

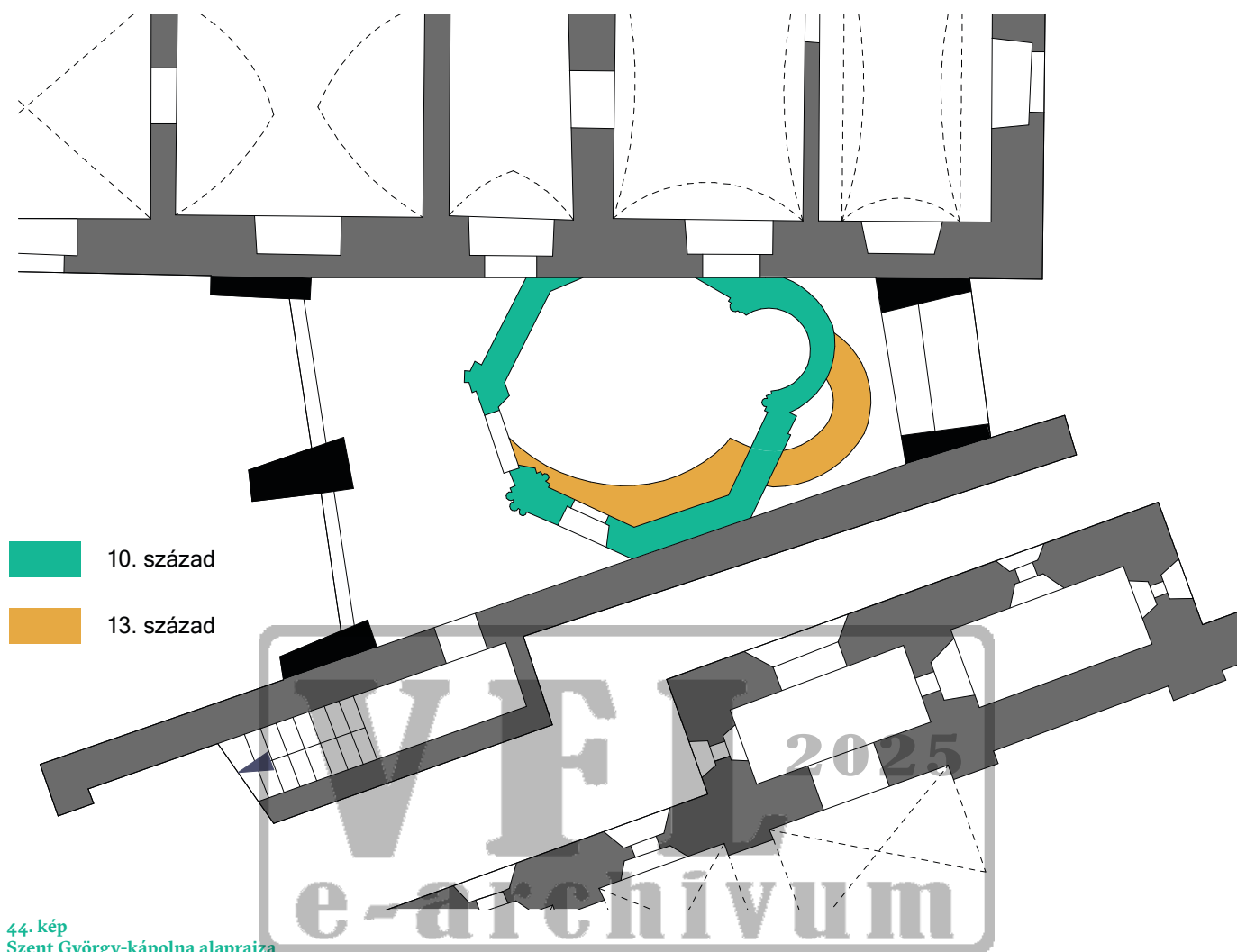
43. kép
A Szent György-kápolna modern védőépülete
és Szent Imre herceg szobra

korai körkápolnával (rotundával) egyezik, amelynek visszabontott alapfalai a kápolna második periódusa alatt kerültek elő. A kör alaprajzú hajóval és félköríves záródású szentélyvel készült kápolnának kis felületeken a padlószintje is megfoghatóvá vált. Alatta már csak a várhegy dolomit szikláját borító őskori humuszos kultúrréteg található. E kápolna-építési periódus tájolása markánsan eltért a székesegyház román kori épületétől, amely attól különböző – az újabb ásatások szerint egyértelműen korábbi – keltezésére enged következtetni. A két egyházi épület körül hosszú ideig temetkeztek, közülük kiemelendők azok a székesegyházzal párhuzamos, Kralovánszky Alán által feltárt sírok, melyek egyike egyértelműen korábbi a püspöki templom 1030-as, 1040-es évek tájára tehető periódusánál.

1985-ben Kralovánszky Alán a székesegyháztól északnyugatra korai, rendkívül figyelemre méltó épületnyomokat is megfigyelt, amelyek jó részét nem sokkal később az utca alatt húzódó közműalagúttal elpusztították. E leletek Kralovánszky Alán szerint egy fejedelmi vagy „királyi-ispáni,” esetleg püspöki funkciójú épületet sejtettek, és már az államszervezéshez köthetők. Az ásatás során a falak felett 13-14. századnak meghatározott temetkezéseket találtak, ami arra enged következtetni, hogy e falakat még a középkor folyamán visszabontották.

A Szent György-kápolna második periódusa nyolcszög alaprajzú hajóval, és az ahhoz kapcsolódó félköríves szentélyvel készült. Tájolása már párhuzamos a székesegyházzal, sőt, mint arra Tóth Sándor nyomán Simon Anna és Fülöp András kutatásai rámutattak, a két épület szoros kapcsolatban állt egymással. Az oktagonális kápolnahajó minden bizonnyal hozzáépült a székesegyház középkori északi keresztház-szerű épületrészehez, így önálló déli fala nem volt. A székesegyház és a Szent György-kápolna között feltehetően átjárás is volt, de ennek hitelesítésére már nincs lehetőség, ugyanis az 1957-től kezdődően zajló különféle bontásoknak köszönhetően e kapcsolat megsemmisült.

A második periódusú templom járószintjét kb. fél méterrel megemelték a korábbihoz képest, a szentély két további lépcsőfokkal volt magasabban a hajó padlószintjénél. A második periódusú kápolna falai a feltárások következtében több kősor magasságban megmaradtak. A kváderkövekből rakott falazat, a lábazat és az arról indított falpilléres homlokzatarchektúra egyértelműen kapcsolható volt az ásatás során előkerült fejezettöredékekhez. Az ásatásból előkerülő faragványok alapján H. Gyürky Katalin az oktagonális kápolna építését az 1220 és 1240 közötti időszakra tette. Ezt Tóth Sándor tovább szűkítette. Egyrészt felhívta a figyelmet,

44. kép
Szent György-kápolna alaprajza

hogy a Szent György-kápolna körbefutó padkája (a felsőörsi prépostsághoz hasonlóan) a káptalanterem funkcióval függ össze. Felsőörs – különösen annak korábbi periódusa, azaz a torony – datálható, mégpedig Bertalan veszprémi püspök (1226–1244) idejére. Veszprém elsőbbsége vitathatatlan, hiszen a prépostság Veszprémtől függött. Mivel a tatárjárás és az azt követő pár év zavaros időszaka nem jöhet számításba, leginkább az 1225–1235 körüli időszakra tehetjük a második kápolnaperiódus létrejöttét. A fenti okfejtést alátámasztja egy későbbi, 1352-ből származó adat, mely szerint a Szent György-patrocíniumú kápolnában káptalani gyűlést tartottak, ami a székesegyházzal való szorosabb építészeti kapcsolatot, illetve az említett ülőpadkát is megmagyarázza. A kápolnával kapcsolatban nem kerülhet meg a Veszprém-ben őrzött Szent György-fejereklye problémaköre, amely a kápolna keltezésére is kihatással volt. Amint arra Solymosi László rámutatott, a veszprémi fejereklye kapcsán csak a 14. századtól vannak adatok. Nem bizonyítható tehát, hogy megegyezne azzal a Szent György-ereklyével, amelyet I.

(Szent) István király a bolgárok ellen vívott háború során (1014–1018) hozott haza, és így nem okvetlenül keltezi a kápolna korai periódusát sem. A késő középkori források elmondják azt is, hogy a székesegyházban őrizték az ereklyét. Mivel a két épület fizikai összefüggése nyilvánvaló, az

45. kép
ASzent György-kápolna romjai a védőépületben nyugatról,
középen Vetési Albert sírkövének összeállított rekonstrukciójával

46. kép

A kápolna szentélylépcsőjének déli fele,
és a diadalív lábazata az eredeti helyén

adat akár vonatkozhatna a Szent György-kápolnára is. Ám Solymosi László inkább azzal számol, hogy a fejedelmi helye alapvetően nem ott volt, és csak a búcsú alkalmával vitték át a kápolnába. Újabban Karlinszky Balázs foglalkozott a székesegyház oltáraival és javadalmaival. Ebből ugyan kiderül, hogy Szent György-oltár csak a kápolnában volt (emellett a Krisztus Teste és Szent Albert, Lőrinc, Sebestyén, Januarius és mártírtársaik oltára, úgy tűnik, ez utóbbiak egy oltárjavadalmat képeztek, és csak Vetési Albert püspök idején jött létre az oltár). Ugyanakkor egy ereklyéhez nem okvetlenül kellett oltárnak tartoznia, hiszen más oltár nélküli ereklyéről is van tudomásunk a székesegyházban, azaz lehettek egyéb mobilizálható relikviák is az épületben.

A 18. században úgy tudták, hogy az Imre-legendával kap-

48. kép

A kápolna szentélye az egykori belső tér felől

47. kép

A kápolna szentélyének lábazata az egykori külső tér felől

csolatba hozható Szent György-kápolna a székesegyház altemplomával lenne azonos. Ez így biztosan nem állja meg a helyét, hiszen az altemplom a középkorban igazolhatóan a Boldogságos Szűz tiszteletére is volt szentelve (bár volt egy Szent Imre oltára is), de a relikvia pontos őrzési helyét a székesegyházon belül valójában nem ismerjük. A Szent György-tisztelethez kapcsolódó búcsújárással függhet össze, hogy a 13. századi kápolna nyugati bejáratának küszöbére az In limi(ne) no(n) sedeto („A küszöbre ne üljetek!”) felirat került. A rövidítés típusa alapján a felirat inkább reneszánsz kori lehet, azaz utólag vésték a küszöbre.

A Szent György-kápolna környezetében a 13. század végén vagy a 14. században egy további kápolna is létrejött, amelyet H. Gyürky Katalin a forrásokban emlegetett Szentlélek-kápolnával azonosított. Ez a székesegyház északi mellék-hajójához északról csatlakozott, az első róla szóló írott adat 1371-ből maradt ránk.

A Szent György-kápolna következő átépítése a 15. század második felére, Vetési Albert püspökségének idejére tehető. A veszprémi káptalan 1473. évi oklevele említi, hogy Vetési nemcsak a székesegyházat, hanem a Szent György-kápolnát is kifestette, felékesítette, és márványból oltárt állíttatott. Egy 1476. évi adat szerint Krisztus Teste-oltár emeléséről volt szó, Szent György vértanú oltárának jobb oldalán. Valószínűleg ezzel függhet össze az utólagos bevésés, amely a déli diadalívpillér mellett látható a 13. századi falazatban. Az 1957. évi ásatás a Vetésihez köthető periódust ennél egyértelműbben is bizonyítani tudta. Az oktagonális kápolnában átalakították a nyugati bejáratot (a délnyugatra nyíló bejárat ennél is későbbi, azt utóbb befalazták). Az átalakított nyugati bejárat kőkeretes ajtajának ívmezejében ott szere-

49. kép

A kápolna bejáratai és a felmenő szerkezetekhez tartozó kőfaragványtöredékek

pelt Vetési címere, amint az az ásatáson előkerült kőtöredékekből világossá vált.

Maga a püspök ide is temetkezett. A Johannes de Wiil (Újhelyi János) segesdi főesperes által készítettett, vörösmárványból faragott, alakos reneszánsz Vetési-sírkő eredetileg a kápolna közepén helyezkedett el. A sírfedlap a ravatalon fekvő, püspöki ornátust viselő elhunytat ábrázolta, alul a címerek és feliratos tábla, a szakállas arc nagyobb része sajnos

50. kép

A kápolna nyugati bejázatának egykori küszöbköve az utólagos felirattal: *In limi(ne) no(n) sedeto*–„A küszöbre ne üljete!”

megsemmisült. Síráknáját a feltárás megtalálta, beledobálva az egykori márványsírkő darabjait. A sírban egy szórvány koponyát és két vázat talált az ásató, az egyiket a sírgödör végébe átrakva lelta meg. (A sírt az elmúlt években a Gizella Királyné Múzeum felnyitatta a visszatett csontok ismételt kiemelése és antropológiai vizsgálata céljából.)

A sírkőről már H. Gyürky Katalin feltételezte, hogy az azt állítató Újhelyi főesperes készítette Vetési tiszteletére, és rajta a saját címere azért szerepel, mert maga is a kápolnába temetkezett (az övé lett volna az épebb sír). Tóth Sándor ennek kritikájaként megállapította, hogy Újhelyi legkésőbb 1504-ben viselte a segesdi főesperesi címet, de nem biztos, hogy ekkor is halt meg. A korábbi püspök-sír „félrekotrása” amúgy sincs összhangban a síremléssel, mely kifejezetten Vetési püspököt örökítette meg. Saját címere inkább egyfajta „donátor-címerként” fogható fel.

A Vetési-féle periódus datálásához sokáig az ún. Vetési-kő, egy antikva-feliratos fejezet szolgált támpontként, amely az 1467-es évszámot adja meg. Előkerülési helye és ideje nem pontosan ismert, vagy a Nagyszeminárium (1773–82) vagy a Szent György-kápolna helyén 1880-ban létesített Szent József-kápolna építése során bukkantak rá. Később a vár „északi bástyafalába” építették be, majd 1939-től a Dubniczay-ház délkeleti sarkánál lévő beszögellésben állították fel. Ugyanakkor az újabb szakirodalom szerint a Vetési-oszlop fő a székesegyházhoz, annak egy szentségházához tartozhatott, így az évszám is csak közvetve ad támpontot a kápolnához. H. Gyürky Katalin a Szent György-kápolna pusztulását az 1593-as ostrommal hozta összefüggésbe, ami a Vetési sírt betöltő sírkőtöredék-halmot fedő égésréteggel lett volna kapcsolatban. Tóth Sándor szerint viszont valószínűtlen, hogy a másodlagos temetkezés koporsójára közvetlenül dobálták volna a töredékeket, így előbb annak helyreállításával számolt, majd összetörését egy későbbi (de még 1593 előtti) időpontra javasolta tenni.

A 16–17. században a város többször is török kézre került. A székesegyház a 16. század közepén leégett, időközben pedig protestáns várbeli katonaság telepedett meg a várban, ami

51. kép

A kápolna környezetéből előkerült kőfaragványok

az egyházi intézmények és épületek jelentős állagromlását vonta maga után. Jellemző, hogy amikor 1630-ban Sennyei István visszaállította a székeskáptalant (mindössze 5 fővel), csak a székesegyház altemplomát tudta pasztorációs céllal helyrehozni.

Egyelőre kérdéses, hogy a Vetési-sír fölé emelt, és az 1957. évi ásatás által barokknak titulált keresztelőmedence (benn ne másodlagos középkori kőfaragvánnyal) pontosan milyen korszakot képvisel. Gutheil Jenő szerint a Szeminárium építései (1773–1782) a kápolnát már egyszer megtalálták,

52. kép

A kápolna védőépülete nyugatról

legalábbis erre utalnak az ásatáson talált VP bélyeges téglák. Hasonlóképp a Szent György-kápolna két oszlopfője is másodlagos helyzetből, a székesegyház két barokk támpillérekből jött elő 1907-ben, ami arra utal, hogy legkésőbb a székesegyház 1723 táján történt barokk újjáépítésekor a kápolnát már elbontották.

A Szent György-kápolna területén a 19. század végén rövid időre helyreállt a szakrális funkció. 1880-ban részben a kápolna fölött, de legalábbis a székesegyház északi oldalán felépült a Szent József-kápolna. Ez egy „magtár alakú” épület volt, hogy a káptalan idősebb tagjainak ne kelljen a székesegyház hideg szentélyében zsoltármágnia. Ennek ellenére Ádám Iván kanonok egy csúnya, sötét és huzatos épületnek írta le, amelyet 1907-ben, a székesegyház átépítésekor le is bontottak. Ő volt az első, aki már sejtette, hogy a Szent György-kápolnát ezen a területen kell keresni. Imre herceg emlékét az 1950-es évek végi rombemutatóig csak Erdei Dezső 1940-ben készült, a területen felállított bronzszobra idézte meg.

Az 1957. évi, már ismertett ásatás után hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a feltárt romterületet védőtető alá kell hozni. Először egy ideiglenes védőtető készült, Vákár Tibor révén, még az ásatásokkal párhuzamosan. A Szent György-kápolna végleges védőtetejének elkészítésére az ásatásokat követően, 1959–1960-ban került sor. Ennek tervezője Erdei Ferenc, a romkonzerválási Koppány Tibor lett (mindketten az Országos Műemléki Felügyelőség építészei). A romkonzerválás a kápolnafalak értelmző kiegészítésével, illetve egyes

faragványok anastylosis formában való bemutatásával párosult. Erre példa két fejezet, melynek egykori magasságát már nem lehetett megállapítani. Ezért a tervező –hogyan jelezze a bizonytalanságot– a kőfalaktól gyökeresen elütő anyaghasználatával, több téglasor közbeiktatásával bizonyos magasságban visszahelyezte a faragványokat.

Az ásatás során előkerült töredékekből Szakál Ernő rekonstruálta a kápolna Vetési-címerrel ellátott nyugati kapuját, és azt a kápolna előterében kialakított kis kőtárban, a Nagyszeminárium fala előtt állították ki. Szintén az ő munkája volt a Vetési-féle sírkő restaurálása és bemutatása az eredeti sírgödör fölött.

Mindezt az új, Erdei Ferenc által tervezett védőtető fedte le. Ennek trapéz alakú alaprajza a telek formáját követte, lapos íve egy betonhéj volt. A védőtető alá az egykori Szentlélek-kápolnán keresztül nyitott új ajtón keresztül lehetett bejutni. A bejárati útvonal szintviszonyai utóbb módosultak, majd Káldi Gyula révén a védőtető bizonyos korszerűsítéseire is sor került az ezredforduló idején, de az eredeti tervezői koncepció nem változott. Ahogy arra a közelmúltban Lantos Edit ráirányította a figyelmet, a védőtető a világháború utáni új modern építészet egyik nemzetközi léptékel is korszerű példájának számított. Elbontására a közelmúltban került sor, helyette új védőépület készül a romok fölé.

53. kép
A modern védőépület keletről

Saint George's Chapel in Veszprém is the city's earliest known ecclesiastical building. It was presumably built in the 10th century, in the last quarter, but we have no accurate historical or archaeological data to confirm it. Research has shown that it was built earlier than the cathedral to its south, which dates from the 1030s to 1040s, and that it differs in orientation from the early cathedral.

In the first period, the layout included a circular nave joined by a semicircular chancel. It is a generally accepted assumption that the son of the founder of the state, King Stephen I (Saint Stephen), Prince (Saint) Emeric took his vows of chastity in this chapel. This may have taken place around 1020, and the event itself is recorded in the legend of Saint Emeric from the early 12th century.

After the partial demolition of the early chapel, in the 1220s and 1230s, under Bishop Bartholomew of Veszprém, the building was erected again, this time with the same orientation as the cathedral. The entrance to the new building, consisting of an octagonal nave and an adjoining semicircular chancel, was from the west. According to recent research, the chapel was joined from the north to the northern transept-like part of the cathedral, which was already standing at the time, and there was certainly an integral connection from the architectural point of view. The pews running along the interior of the chapel suggest that the building functioned as a chapter hall, which is also confirmed by a source dating from 1352.

In the 1470s, Albert Vetési, Bishop of Veszprém, had the Saint George's Chapel restored. The western entrance was rebuilt in late Gothic style and, according to the sources, the bishop, who was later buried here, had it painted and had a new side altar built. His tomb was found in 1957 in a disturbed state, with fragments of his red marble tombstone thrown back into the grave pit. Fragments of a late Gothic doorway were also unearthed during the excavation.

From the 14th century, there are written records of Saint George's head relic, which was kept in the cathedral. The chapel was also a place of pilgrimage in the Middle Ages, which may be related to the inscription on the threshold of the western entrance, probably engraved later: *In limi(ne) no(n) sedeto* ("Do not sit on the threshold!").

The building was probably destroyed during the Turkish siege of the castle in 1593. It may have been in use later once more, and then gradually filled up with building rubble. At the end of the 19th century, a short-lived chapel (Saint Joseph's Chapel) was built partly on its ruins, which was demolished in 1907. After the archaeological excavations carried out in 1957, a concrete canopy was built over the ruins in 1959–1960 according to the plans of Ferenc Erdei, which became one of the first-rate examples of Hungarian neo-modern architecture after World War II, and a modern example even by international standards. The canopy was recently demolished and a new canopy is being built in its place. The latest archaeological investigation that has just been completed will certainly enrich our knowledge of the chapel significantly in the near future.

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK:

- CSETE** Antal: Szent György vértanú fejedelméje. Magyar Sion 1. 1863. 892–893.
- ÁDÁM** Iván: A veszprémi székesegyház. lenyomat a „Veszprémi Hírlap” 1907–1912. évi közleményeiből. Veszprém, 1912. 53. 491.
- LUKCSICS** Pál–**FFEIFFER** János: A veszprémi püspöki vár a katolikus restauráció korában. Veszprém, 1933. 43–44., 51–52., 54., 123.
- GUTHEIL** Jenő: Mátyás korának veszprémi emlékei. In: Dunántúli Szemle 7. 1940. 119–134.
- KUMOROVITZ** L. Bernát (összeáll.): Veszprémi regeszták (1301–1387). A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 2. Budapest, 1953. 436.
- GUTHEIL** Jenő–**H. GYÜRKY** Katalin–**ERDEI** Ferenc–**KOPPÁNY** Tibor: A veszprémi Szent György egyház és konzerválása. In: Műemlékvédelem 1960. 3. 136–143.
- H. GYÜRKY**, Katalin: Die St. Georg-kapelle in der Burg von Veszprém. In: Acta Archaeologica Hungarica XV. 1963. 341–408.
- TÓTH** Sándor: A veszprémi székesegyház középkori kőfaragványai. Bakonyi Múzeum kötárának ismertetése I. In: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 1. 1963. 115–141., 130–134. Függelék 63.
- ERDEI** Ferenc–**KOPPÁNY** Tibor: A veszprémi Szent György kápolna romjainak állagvédelme. Budapest, 1964.
- TÓTH** Sándor: Veszprémi középkori sírkőtöredékek. A Bakonyi Múzeum kötárának ismertetése II. In: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 2. 1964. 167–183., 173–174., 46. jegyzet.
- TÓTH** Sándor: XIII. századi építőműhely Veszprémben. In: Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 6. 1967. 163–182., 169–170.
- Magyarország régészeti topográfiája 2. Veszprém megye régészeti topográfiája. A Veszprémi járás. Éri István (szerk.) Budapest, 1969. 51/1a és 52. kép.
- TÓTH** Sándor: Régészet, műemlékvédelem, történelem. In: Építés-, Építészettudomány V. 1974. 617–630., 620., 134–135. ábra.
- ÉRY** Kinga–**KRALOVÁNSZKY** Alán: Veszprém, Vár, Székesegyház. In: Régészeti Füzetek I. Ser. I. No. 29. 1976.
- GUTHEIL** Jenő: Az Árpád-kori Veszprém. Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 1. Veszprém, 1979. 49, 59, 76–77.
- GYÖRFFY** György: István király és műve. Budapest, 1983. 182–183., 266., 276.
- KRALOVÁNSZKY** Alán: Veszprém, Vár, Tolbuchin u. 18. In: Régészeti Füzetek I. Ser. 36. 1983. 128–129.
- KOPPÁNY** Tibor: A Közép-Dunántúl reneszánsz építészete. In: Ars Hungarica 12. 1984/2. 183–234., 183–186.
- KRALOVÁNSZKY** Alán: Veszprém, Vár, Tolbuchin u. 18. In: Régészeti Füzetek I. 37. 1984. 132.
- KRALOVÁNSZKY** Alán: Veszprém, Vár, Tolbuchin u. 33–35. Püspöki székesegyház. In: Régészeti Füzetek I. 38. 1985. 127.
- KRALOVÁNSZKY** Alán: Veszprém–Vár, Tolbuchin út 35–37. előtti úttest. In: Régészeti Füzetek I. 39. 1986. 118.
- KRALOVÁNSZKY** Alán: Veszprém középkori topográfiája. In: Uherkovich Ákos (szerk.): Régészet és várostörténet. Tudományos konferencia. Pécs, 1989. 107–111.
- KRALOVÁNSZKY**, Alán: The Settlement History of Veszprém and Székesfehérvár in the Middle Ages. In: László Gerevich (ed.): Towns in Medieval Hungary. Budapest, 1990. 51–95.
- Diplomata Hungaria antiquissima I. Edendo operi praefuit Georgius Györffy. Budapestini 1992. 39–41.
- TÓTH** Sándor: A veszprémi székesegyház középkori kőfaragványai II. In: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 19–20. 1993–1994. 327–345., 29. jegyzet.

- BOGYAY** Tamás: A Karoling-kori Veszprém problémája. In: V. Fodor Zsuzsa (szerk.): Veszprém kora-középkori emlékei. Veszprémi Múzeumi Konferenciák 5. 1994. 6–15.
- ROSTÁS** Tibor: Udvari művészet Magyarországon a 13. század második negyedében és közepén, avagy a Gizella-kápolna hazai kapcsolatrendszere. In: Műemlékvédelmi Szemle 2000/1-2. 5–52.
- SOLYMOSI** László: Veszprém korai történetének néhány kérdése. In: Kredics László (szerk.): Válaszúton. Pogányság-kereszténység, Kelet-Nyugat. Konferencia a X-XI. század kérdéseiről. Veszprém, 2000. 129–157., 131–132.
- VESZPRÉMY**, László: Königin Gisela von Ungarn. In: Alfred Wiczorek–Hans–Martin Hinz (herausg.): Europas Mitte im 1000. Band 2. Stuttgart, 2000. 608–612.
- IVICSICS** Péter: Műemlékfelújítások és -helyreállítások 2000-ben. In: Műemlékvédelmi Szemle 2003/1. 167–192., 191.
- ÁDÁM** Iván: A veszprémi székesegyház a barokk korban I-II. köt. In: Karlinszky Balázs–Varga Tibor László (szerk.): Centenáriumi album a veszprémi székesegyház újjáépítésének százéves évfordulójára. Veszprém, 2010. 19–23.
- KARLINSZKY** Balázs: Ami a középkori veszprémi székesegyház oltáiról tudható – titulusaik, oltáigazgatóik és elhelyezkedésük. In: Egyháztörténeti Szemle 2018/3. 69–103., 169., 172–174.
- BUZÁS** Gergely: Magyarország korai székesegyházairól. In: Szőcs Péter Levente (szerk.): Arcterctura religioasă din Transilvania. Középkori egyházi építészet Erdélyben. Medieval Ecclesiastical Architecture in Transylvania VI. Satu Mare/Szatmárnémeti, 2020. 7–38., 9–10.
- LANTOS** Edit: A Szent György-kápolna védőépülete. In: Veszprémi Szemle 2020/2. 88–102.
- FÜLÖP** András: Régészeti adatok a veszprémi székesegyház és Szent György-kápolna korai időszakához. In: Karlinszky Balázs–Varga Tibor László (szerk.): „Capella Reginalis” A veszprémi püspökség a középkorban. Veszprém, 2021. 275–295.
- HEGYI Dóra–KÉKESI Márk–KRISTÓF Virág–SZOBOSZLAY Gergely:** A veszprémi Szent György-kápolna környezetében végzett 2022. évi feltárás első eredményei. In: Magyar Régészet 11. 2022. 2. sz. 37–46. <https://doi.org/10.36245/mr.2022.2.5> (a letöltés dátuma: 2022. 10. 25.)
- SZAKÁCS** Béla Zsolt: Árpád-kori építészet a Dunántúlon. Opitz Historiae Artium 3. Budapest, 2021. 598–599.
- JANKOVICS** Norbert (szerk.): Veszprém város építészeti topográfiája. MÉM MDK topográfiák 1. Budapest, 2022. 60–62.

